

STUDIA POLITOLOGICZNE

Instytut Nauk Politycznych
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Institute of Political Science
University of Warmia and Mazury in Olsztyn

Prawica w Polsce i na świecie
w XX i XXI wieku

The Right in Poland and the World
in 20th and 21st century

Redakcja / Editors
Selim Chazbijewicz
Marcin Chełminiak
Tomasz Gajowniczek

3

STUDIES OF POLITICAL SCIENCE

Recenzja / Supervising Editor

Prof. dr hab. Krzysztof Grigajtis

Redakcja wydawnicza / Publishing Editor

Eufemia Kierszka

Projekt okładki / Cover Design

Pracownia Wydawnicza „ElSet”

© Copyright by Instytut Nauk Politycznych

Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2013.

© Copyright by Authors, 2013.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości lub części niniejszej publikacji, niezależnie od stosowanej techniki reprodukcji (elektronicznej, mechanicznej, fotograficznej lub innej) wymaga pisemnej zgody wydawcy.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, or by any means (electronic, mechanical, photocopying or otherwise) without the prior written permission of publisher.

ISBN 978-83-89559-27-2

ISSN 1731-2299

Wydawca / Publisher

Instytut Nauk Politycznych

Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

www.uwm.edu.pl/inp

Druk

Zakład Poligraficzny UWM

**Instytut Nauk Politycznych
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie**

**Institute of Political Science
University of Warmia and Mazury in Olsztyn**

Rada Programowa / Series Editorial Committee

Selim Chazbijewicz, Krzysztof Gładkowski,
Tadeusz Iwiński, Marek Jabłonowski, Wojciech Jakubowski, Igor Kąkolewski,
Stefan Opara, Olga Wasiuta, Sergiusz Wasiuta, Paweł Woroniecki,
Waldemar Żebrowski, Arkadiusz Żukowski

Redaktor naczelny serii / Series Editor-in-Chief

Arkadiusz Żukowski

**Studia Politologiczne
Studies of Political Science**

Vol. III

Spis treści

Selim Chazbijewicz, Marcin Chełminiak, Tomasz Gajowniczek: <i>Prawica współcześnie</i>	11
---	----

CZĘŚĆ I „PRAWICA” JAKO KATEGORIA POLITOLOGICZNA

Jacek Bartyzel: <i>Próba teoretyzacji pojęcia «prawica»</i>	17
Tomasz Bojarowicz: <i>Stereotyp doktrynalny prawicy. Przegląd stanowisk badawczych</i>	47
Dariusz Waldziński, Beata Wilga: <i>Prawicowe i lewicowe koncepcje gospodarcze. Doświadczenia historyczne oraz dylematy współczesności</i>	61
Przemysław Piotrowski: <i>Czy konserwatyzm może być libertariański?</i>	81

CZĘŚĆ II PRAWICA W POLSCE

Krzysztof Kowalczyk: <i>Partie prawicy parlamentarnej w Polsce. Próby typologii</i>	105
Artur Lipiński: <i>Prawica a podział postkomunistyczny. Przypadek Polski</i>	117
Waldemar Tomaszewski: <i>Postulaty prawicowych ugrupowań politycznych wobec konstytucji 1997 roku i stopień ich realizacji</i>	129
Kamila Kamińska: <i>Platforma Obywatelska oraz Prawo i Sprawiedliwość na łamach „Gazety Wyborczej” w okresie kampanii wyborczej 12–19 października 2007 roku – analiza komparatywna</i>	141
Tomasz Owsianik: <i>Geneza, struktury i program partii Polska Plus</i>	155
Janusz Kawalec: <i>Klub Zachowawczo-Monarchistyczny jako próba konserwatywnej odpowiedzi na wyzwania XXI wieku</i>	169

CZĘŚĆ III PRAWICA W EUROPIE I NA ŚWIECIE

Krzysztof Winkler: <i>Brytyjska Partia Konserwatywna wobec wyzwań XXI wieku</i>	187
Tomasz Gajowniczek: <i>Nea Dīmokratia – historia i przyszłość greckiej prawicy</i>	207

Nikolas R. Dörr: <i>Eine Wahlhistorie des Front National unter besonderer Berücksichtigung der Wahlen zur Assemblée Nationale 1986</i>	231
Selim Chazbijewicz: <i>Prawicowe skrzydło Tatarskiej Partii Narodowej na Krymie w latach 1917–1945</i>	259
Gracjan Cimek: „Suwerenna demokracja” – prawica czy specyfika rosyjska?	269
Anna Wyrwas: <i>Prawa strona rosyjskiej sceny politycznej do 2008 roku</i>	279
Jacek Wojnicki: <i>Kształtowanie się ugrupowań konserwatywno-liberalnych w Europie Środkowowschodniej (Bułgaria, Czechy, Rumunia, Słowacja, Słowenia oraz Węgry)</i>	293
Jarosław Rubacha: „Sājuz na demokratičnite sili” na bułgarskiej scenie politycznej w latach 1989–2007	315
Hayssam Obeidat: <i>Partie polityczne w świecie arabskim</i>	331

CZĘŚĆ IV PRAWICA A KULTURA

Leszek Ślepowroński: <i>Zderzenie aksjologiczne sekularyzacji i fundamentalizmu islamskiego w Europie Zachodniej</i>	345
Zbigniew Stala: <i>Krytyka nacjonalistyczna w prasie II Rzeczypospolitej</i>	367
Ewa Szczepkowska: <i>Tradycja szlachecka w twórczości Juliana Wołoszynowskiego</i>	375

Bibliografia	383
---------------------------	-----

Noty o autorach	413
------------------------------	-----

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane egzemplifikacje odmian prawicy	36
Tabela 2. Partie prawicowe w Polsce, które weszły do Sejmu RP w wyniku wyborów w latach 1991–2007	109
Tabela 3. Struktura materiałów prasowych dotyczących Prawa i Sprawiedliwości	144
Tabela 4. Struktura materiałów prasowych dotyczących Platformy Obywatelskiej	148

Table of contents

Selim Chazbijewicz, Marcin Chełminak, Tomasz Gajowniczek: <i>The Right today</i>	11
--	----

Część I *The Right as a category of political science*

Jacek Bartyzel: <i>An attempt to theorize the concept of 'the Right'</i>	17
Tomasz Bojarowicz: <i>Doctrinal stereotype of the Right. The review of research positions</i>	47
Dariusz Waldziński, Beata Wilga: <i>The Right and Left conceptions on economy. Past experience and contemporaneity dilemma</i>	61
Przemysław Piotrowski: <i>Can conservatism be libertarian?</i>	81

CZĘŚĆ II *THE RIGHT IN POLAND*

Krzysztof Kowalczyk: <i>The parties of the parliamentary Right in Poland: attempt at typology</i>	105
Artur Lipiński: <i>The right wing and the post-communist cleavage. The case of Poland</i>	117
Waldemar Tomaszewski: <i>Postulates of the right-wing parties in relation to Poland's 1997 Constitution and the extent of their realisation</i>	129
Kamila Kamińska: <i>The picture of the election campaign of chosen centre-right parties presented in 'Gazeta Wyborcza' – comparative analysis</i>	141
Tomasz Owsianik: <i>The origins, structure and program of the Poland Plus party</i>	155
Janusz Kawalec: <i>The Conservatist-Monarchist Club as an attempt to give a conservative response to challenges of the 21st century</i>	169

CZĘŚĆ III *THE RIGHT IN EUROPE AND THE WORLD*

Krzysztof Winkler: <i>British Conservative Party towards challenges of the 21th century</i>	187
Tomasz Gajowniczek: <i>"Nea Dīmokratia" – the history and future of the Greek Right</i>	207

Nikolas R. Dörr: <i>Electoral history of the French National Front with special reference to the National Assembly election in 1986</i>	231
Selim Chazbijewicz: <i>The right wing of the Tatar National Party in the Crimea in the years 1917–1945</i>	259
Gracjan Cimek: “Sovereign Democracy” – Political Right or Russian specificity?	269
Anna Wyrwas: <i>The right side of the political stage in Russia till 2008</i>	279
Jacek Wojnicki: <i>Formation of conservative-liberal groups in Central and Eastern Europe (Bulgaria, the Czech Rep., Romania, Slovakia, Slovenia and Hungary)</i>	293
Jarosław Rubacha: “Săjuz na demokratičnite sili” on Bulgarian political stage in years 1989–2007	315
Hayssam Obeidat: <i>Political parties in the Arab world</i>	331

CZĘŚĆ IV THE RIGHT AND THE CULTURE

Leszek Ślepowroński: <i>The axiological clash of secularization and Islamic fundamentalism in Western Europe</i>	347
Zbigniew Stala: <i>Nationalist critique in the press of the Second Polish Republic</i>	367
Ewa Szczepkowska: <i>Tradition of nobility in literary output of Julian Wołoszynowski</i>	375
Bibliography	383

List of tables

Table 1. Selected exemplifications of the types of the Right	36
Table 2. Right-wing parties in Poland which entered the Sejm of RP following the elections in the years 1991–2007	109
Table 3. The structure of press releases concerning PiS (Law and Justice)	144
Table 4. The structure of press releases concerning PO (Civic Platform)	148

Prawica współcześnie

Prawica współcześnie wydaje się przeżywać renesans. Globalizacja i uniformizacja świata, powstanie społeczeństwa sieci, koncepcji infosfery i astropolityki nie zniwelowało starych sporów o polityczne *principia*, ani też podstawowych dążeń człowieka do władzy, panowania i siły. Podobnie jak kiedyś, również obecnie toczy się spór i walka pomiędzy prawicą i lewicą o władzę nad światem, o wartości, które mają być obecne w życiu społecznym, politycznym, państwowym.

W Polsce po 1989 roku widoczne jest systematyczne osłabianie pozycji lewicy jako formacji politycznej i społecznej. W ostatnich latach obserwujemy też sytuację powstawania nowych partii, określających się jako lewicowe i walkę o prymat pomiędzy „starą” i „nową” lewicą. Wynika to z zaszłości historycznych, nieprawidłowości funkcjonowania współczesnych lewicowych partii w Polsce, braku dobrych, właściwych liderów, jak również braków programowych. Polskie partie lewicowe albo przestały realnie liczyć się na politycznym rynku, albo przekształciły się praktycznie w partie centrowo-liberalne o lewicowo-komunistycznej zaszłości. Lewica jeszcze długo będzie się kojarzyć z okresem Polski Ludowej, który to – jak mało co – prawdziwej lewicowości zaszkodził. Natomiast polska prawica, po okresie rozdrobnienia programowego i organizacyjnego, powoli zaczyna zwierać szeregi i przechodzić do politycznej ofensywy.

W pierwszej części niniejszego tomu czytelnik znajdzie próby kategoryzacji prawicowości. Problemy metodologiczne rozumienia terminu „prawica” podnosi prof. Jacek Bartyzel. Przedstawione zostały także stereotypy prawicowości, określono współczesną myśl prawicową, relacje polityczne i gospodarcze, zakres interwencji państwowego, etatyzmu i wolnego rynku. Próbowano odpowiedzieć na pytanie: na czym polega gospodarcza, ekonomiczna myśl prawicowa, jak się ma do zagadnień polityczno-ustrojowych.

W dalszej części autorzy zajęli się prawicą w Polsce. Co obecnie jest wyznacznikiem prawicowości, jaki jest jej stosunek do historii i tradycji, do gospodarki i wolnego rynku, wreszcie – do Europy i nowoczesności.

Kolejny zespół zagadnień to problematyka prawicowej formacji w Europie, jak i poza nią – w krajach arabskich oraz wśród krymskich Tatarów. Geograficznie Krym należy do Europy, jednakże tatarska partia narodowa, jej prawe skrzydło opierała założenia programowe na wartościach kultury muzułmańskiej, która w swojej genezie europejska nie jest. Warto zwrócić również uwagę na problemy zderzenia muzułmańskiego fundamentalizmu i brytyjskiej prawicy, poruszane w jednym z artykułów.

Określenie się w stosunku do islamu, jego cywilizacji i relacji z Europą jest współcześnie jednym z wyróżników prawicowych formacji ideowo-politycznych w Europie. O ile myśl lewicowa jest niejako „z góry” pozytywnie nastawiona do tych wartości, głosząc otwartość europejskiej tradycji i kultury, o tyle większość ruchów prawicowych wychodzi od negacji możliwości koegzystencji islamu i wartości kultury europejskiej. Są oczywiście wyjątki, jednakże refleksja Samuela Huntingtona znalazła w Europie podatny grunt wśród tradycjonalistów katolickich, w dużej mierze zawłaszczających prawicową refleksję polityczną wyłącznie do wąskiego *spectrum* swojego punktu widzenia rzeczywistości.

Ważnym elementem refleksji prawicowej jest widzenie pracy ludzkiej, położenia ludzi żyjących z pracy najemnej, co dotąd było wyłącznie domeną lewicy lub też za taką było uważane. Jednakże refleksja na temat pracy często spychała myśl prawicową na drogę korporacjonizmu, a to prowadziło do populistycznego egalitaryzmu nacjonalistycznych dyktatur i w efekcie powstawała „lewicowa prawica”, to znaczy formacja uważana za prawicową, głosząca w gruncie rzeczy lewicowe poglądy na rzeczywistość społeczną i gospodarczą. W tego typu ideologiczną pułapkę wpadły również niektóre partie w Polsce, zarówno te historyczne jak i współczesne.

Wreszcie kolejnym stałym elementem prawicowego programu politycznego, jak i prawicowej ideologii, jest stosunek do państwa, jego siły władczej. Inaczej możemy to określić jako tendencje autorytarne lub wręcz totalitarne. O ile totalitaryzm zawsze w zasadzie stawiał się egalitaryzmem i populizmem, nacjonalizmem i korporacjonizmem, to autorytaryzm często łączył się z gospodarczą ideą całkowicie wolnego rynku, co prawicy dawało znamię liberalizmu i centryzmu.

W dzisiejszych czasach możemy zauważyć zjawisko swoistej konwergencji doktryn prawicowej i lewicowej, zwłaszcza w poglądach na gospodarkę, gdzie zaciera się różnica, a poszczególne partie stają się partiami władzy, nierespektującymi własnych deklarowanych wartości ideowych, które są porzucane na rzecz tzw. politycznego realizmu władzy.

W rezultacie wyborcy stają się nieufni, wybory zaskakują wszystkich, scena polityczna jest zmienna, nie zawsze przewidywalna. Daje to brak poczucia stabilizacji, co w efekcie może prowadzić do permanentnego kryzysu politycznego i gospodarczego. To dzieje się w Polsce. Kryzys przeżywa też zachodnioeuropejska parlamentarna demokracja, stając się coraz bardziej „mediokracją”, a rozwój i przemiany form politycznych nie nadążają za transformacją „społeczeństwa sieci”. Jak więc powinna wyglądać współczesna, nowoczesna prawica? Jak ma być zorganizowana, jakie hasła głosić, w jakiej sytuacji daną partię polityczną możemy określić jako prawicową? Na te pytania próbowali dać odpowiedź autorzy publikowanych tu artykułów. Redaktorzy zdają sobie sprawę, że żaden z powyższych problemów ani nie został wyczerpany, ani należycie omówiony, jednakże mają nadzieję, że publikacja będzie kolejnym przyczynkiem do przyszłościowego, holistycznego spojrzenia na problem zarówno badawczy, jak i polityczny.

W trakcie prac edytorskich redaktorzy otrzymali także kilka artykułów, które uznali za wartościowe i postanowili je włączyć do niniejszego tomu, zgodnie z linią programową „Studiów Politologicznych”. Niniejszy tom dość długo przechodził, z różnych względów, okres redagowania, z tego powodu stan badań w nim zawarty odzwierciedla sytuację z roku 2009.

Selim Chazbijewicz
Marcin Chelminiak
Tomasz Gajowniczek